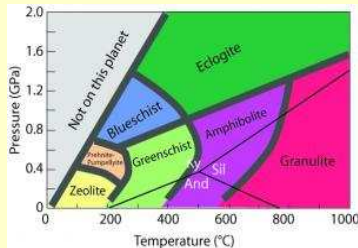

Petrologie G3021

6. Metamorfóza a metamorfní facie

3. Metamorfóza a metamorfní facie

Osnova:

- *Metamorfní zóny, indexové minerály izogrady*
- *Metamorfní facie*
- *Geotektonická pozice metamorfózy*

1. Metamorfní zóny, indexové minerály izogrady

Diagnostické minerály

- přítomnost některých minerálů, jak v podstatném tak akcesorickém množství nám může indikovat určité metamorfní podmínky nebo specifické chemické složení
- jejich použití v názvu horniny nám může rychle poskytnout důležitou informaci
- například staurolitický svor dosáhl teplotních podmínek nejméně 550 °C
- termín **metamorfní zóna** byl zaveden Barrowem (1893) v metapelitech oblasti Dalradian ve Skotsku
- **podle zvyšujícího metamorfního stupně vstupují další (indexové) minerály:**
  - chlorit – biotit – granát – staurolit – kyanit – sillimanit
  - střednětlaká metamorfóza
- **později byla zjištěna v oblasti Buchan ve Skotsku jiná posloupnost minerálů:**
  - biotit – cordierit – andalusit – sillimanit
  - nízkotlaká metamorfóza

2. Metamorfní facie

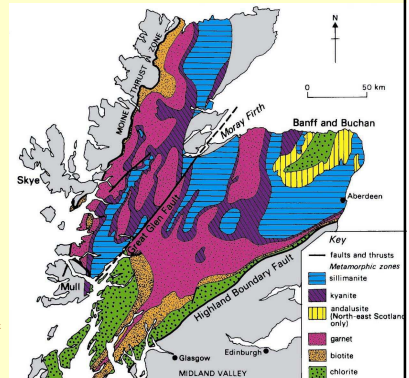
- Eskola (1915) odvodil koncept metamorfních facií (bazické horniny):
  - 1) Metamorfní facie zahrnuje horniny, které byly metamorfovány za stejných podmínek.
  - 2) Jestliže horniny stejného chemického složení jsou tvořeny stejnými minerály, pak náleží jedné facií.
  - 3) Podmínkou je aby hornina byla v rovnováze s metamorfními podmínkami (retrográdní met.).

- George Barrow (1893, 1912): Scottish Highlands, mapoval první výskyty porfyroblastů minerálů v metapelitech jako zóny: chlorit, biotit, granát, staurolit, kyanit, sillimanit.
- U. Grubenmann (1911) *Die Kristallinen Schiefer*:
  - epizona – mělké pohřbení, (zelené břidlice)
  - mesozona – střední hloubka pohřbení, (amfibolity)
  - katazona – hluboké pohřbení, (granulity)
- Cecil E. Tilley (1925): definoval zóny indexových minerálů jako izogrady (tedy linie o stejné teplotě)

• Metamorfní zóny,

- Termín metamorfní zóna byl zaveden Barrowem (1893) v metapelitech oblasti Dalradian ve Skotsku. Podle zvyšujícího metamorfního stupně vstupuje do horniny další (indexový) minerál

- chlorit
- biotit
- granát
- staurolit
- kyanit
- sillimanit

Regional metamorphic map of the Scottish Highlands, showing the zones of minerals that develop with increasing metamorphic grade. From Gillen (1982) *Metamorphic Geology. An Introduction to Tectonic and Metamorphic Processes*, George Allen & Unwin, London.

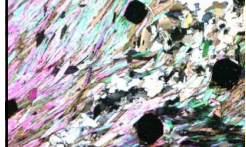
- Chloritová zóna:** metamorfované břidlice se mění na fylity s chloritem, muskovitem, křemenem a albitem

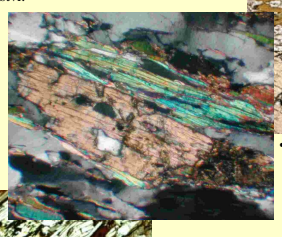
- Biotitová zóna:** ve fylitech se objevuje biotit který je v asociaci s chloritem, muskovitem, křemenem a albitem

- Granátová zóna:** Svory až ruly obsahují porfyroblasty granátu v základní hmotě složené z biotitu, chlorit, muskovit, křemen a albit až oligoklas.

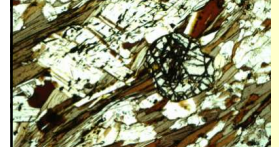
- Staurolitová zóna:** Svory až ruly se staurolitem, biotitem, muskovitem, křemenem, granátem a plagioklasem. Může být přítomen chlorit ale jen v malém množství.

- Kyanitová zóna:** Svory až ruly s kyanitem, staurolitem, biotitem, muskovitem, křemenem, granátem a plagioklasem.

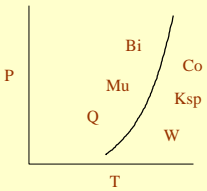
- Silimanitová zóna:** Svory až ruly se silimanitem biotitem, muskovitem, křemenem, granátem a plagioklasem. Někdy může být přítomen staurolit a relikty kyanitu.

Pentii Eskola (1914, 1915) hominy o podobném chemickém složení v okolí Oslo a Orijarvi mají odlišné minerální asociace

Reakce:
 $2 \text{KMg}_3\text{AlSi}_3\text{O}_{10}(\text{OH})_2 + 6 \text{KAl}_2\text{AlSi}_3\text{O}_{10}(\text{OH})_2 + 15 \text{SiO}_2$
 Bi Mu Q
 $= 3 \text{Mg}_2\text{Al}_4\text{Si}_5\text{O}_{18} + 8 \text{KAlSi}_3\text{O}_8 + 8 \text{H}_2\text{O}$
 Crd Ksp P

Oslo: Ksp + Cord
 Orijarvi: Bi + Mu

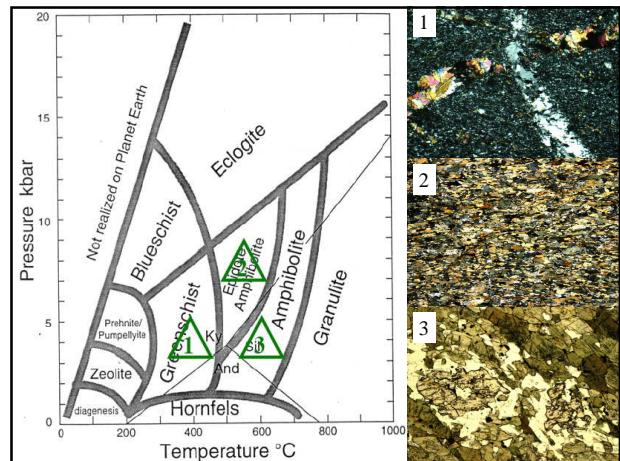
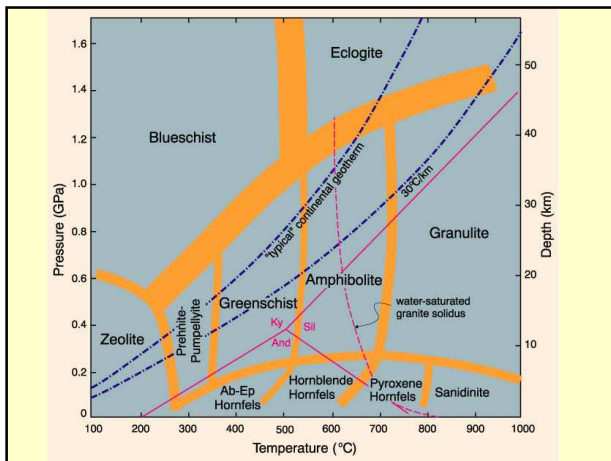
Eskola (1920) : metamorfni facie na bazických horninách (5 základních)
 Greenschist, Amphibolite, Hornfels, Sanidinite, Eclogite

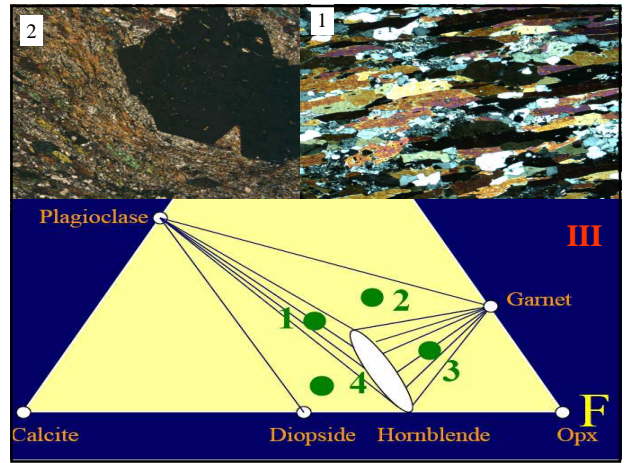
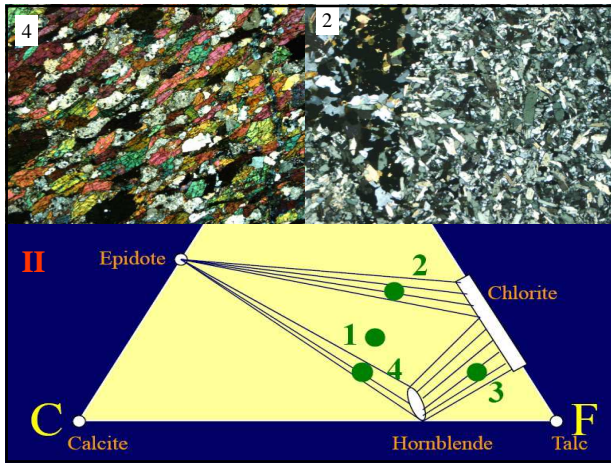
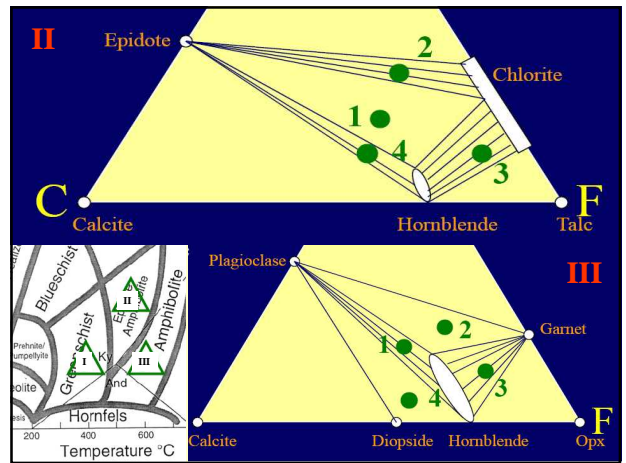
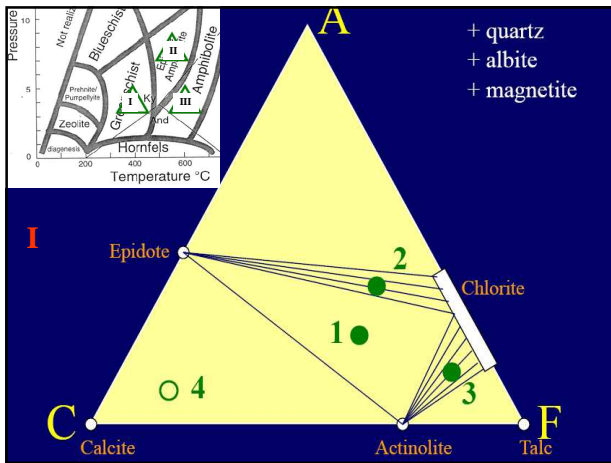
Eskola (1939) : Granulite, Epidote-amphibolite, Glaucophane-schist, (Blueschist)

Metamorfni facie

- Definice:** Je to soubor metamorfni minerálních asociací, opakujících se v prostoru a čase tak, že existuje konstantní a proto předpověditelný vztah mezi mineralogickým složením, chemickým složením horniny a stupněm metamorfózy.
- Metamorfni facie byly definovány na metabazitech.
- Typy metamorfni facii:** 1)zeolitová, 2) prehnit-pumpellyitová, 3) modrých břidlic – glaukofan, 4) eklogitová - granát + omfacit, 5) zelených břidlic - chlority, aktinolit, 6) epidot-amfibolitová, 7) amfibolitová, 8) granulitová - ortopyroxen

Facie	Diagnostické minerály v mafických horninách
zeolitová	zeolity
prehnit-pumpellyitová	prehnit + pumpellyit
modrých břidlic	glaukofan + lawsonit nebo epidot (+albit +/-chlorit)
eklogitová	granát + omfacit
zelených břidlic	chlorit + albit + epidot (nebo zoisit) +/- aktinolit
epidotických amfibolitů	plagioklas (albit-oligoklas) + hornblend + epidot +/- granát
amfibolitová	plagioklas (oligoklas- andezin) + hornblend +/- granát
granulitová	ortopyroxen (+ klinopyroxen + plagioklas +/- hornblend +/- granát

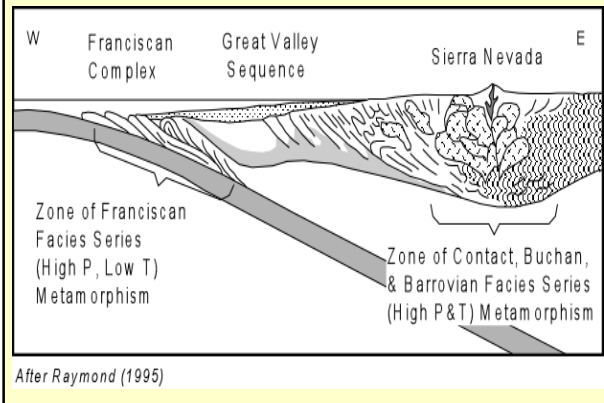

Metamorphic Grade →				
Metamorphic Facies	Greenschist	Transitional Slates	Amphibolite	Granulite
Albite	Oligoclase			Andesine
Plagioclase > An ₁₂				
Epidote				
Actinolite				
Hornblende				
Augite				
Orthopyroxene				
Chlorite				
Garnet				
Biotite				
Quartz				
Phengite				
Cummingtonite				
Zone for associated metapelites	Chlorite Zone	Biotite Zone	Garnet Zone	Staurolite and Kyanite Zones Sillimanite-Muscovite Zone K-feldspar-Sillimanite Zone Cordierite-Garnet Zone

pelity	maficé horniny	nečisté dolomitické mramory
biotitová zóna	facie zelených břidlic	masek
granátová zóna	facie epidotických amfibolitů	tremolit - aktinolit
staurolit-kyanitová zóna	amfibolitová facie	diopsid
sillimanitová zóna	granulitová facie	diopsid, forsterit

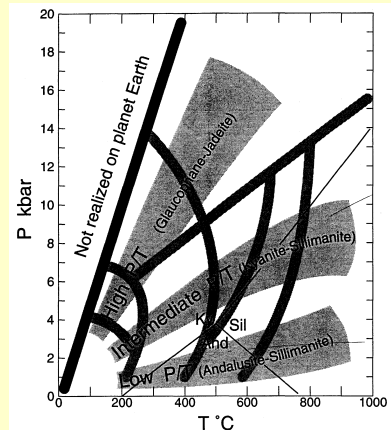
Chemicky různé horniny se během metamorfozy chovají odlišně (pelity, mafické horniny)

3) Geotektonická pozice jednotlivých typů metamorfóz

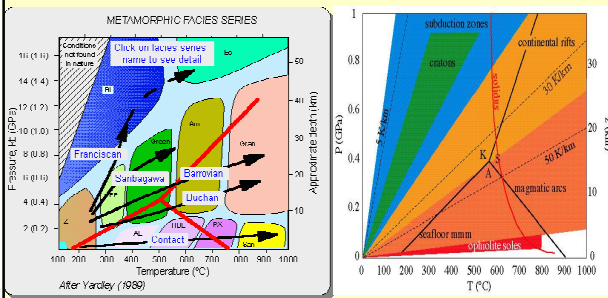
Série metamorfních facií

- 1) Abukuma (Buchan)
  - ✓ nízký poměr P/T
  - ✓ (Gre – A – G)
  - ✓ série andalusit-sillimanit
- 2) Sanbagawa
  - ✓ vysoký poměr P/T
  - ✓ (Zeo – PP – Blue – Ecl)
  - ✓ série glaukofan-jadeit
- 3) Barrovienská
  - ✓ střední poměr P/T
  - ✓ (Gre – Epi – A – A – G)
  - ✓ série kyanit-sillimanit

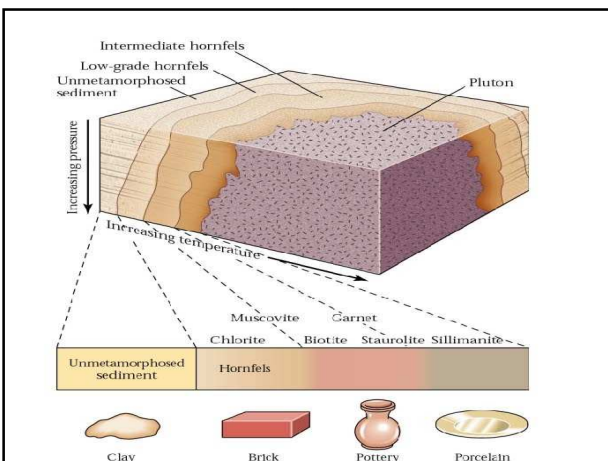
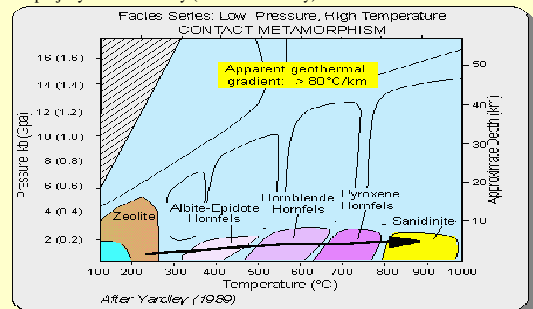
Miyashiro (1961) různé sekvence metamorfních facií v různých tekt. prostředích:

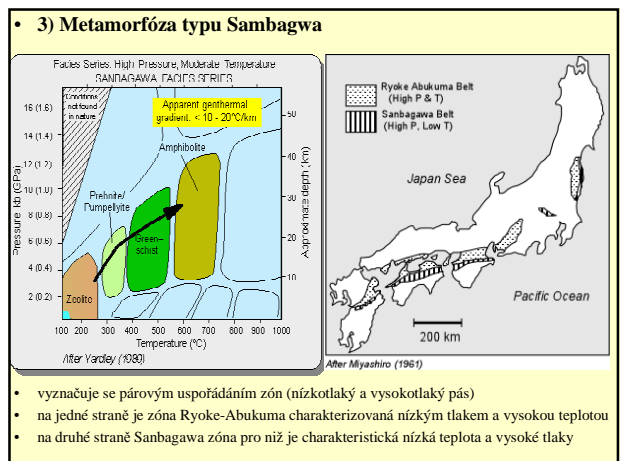
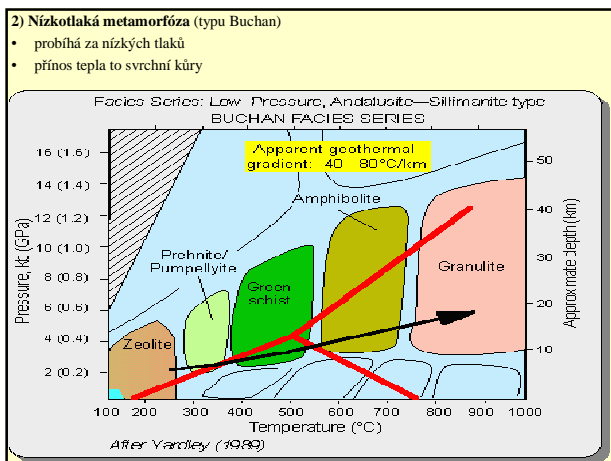
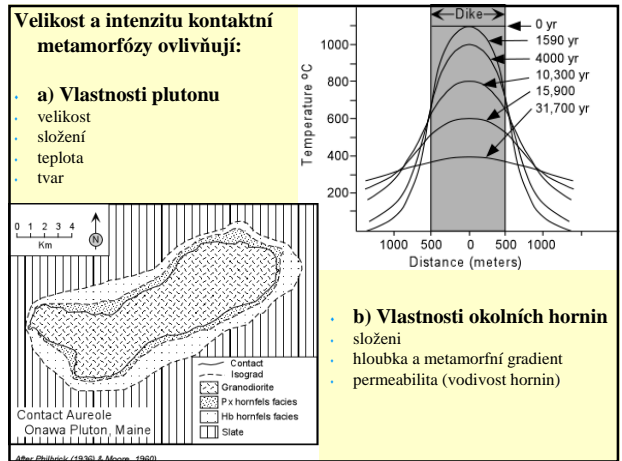
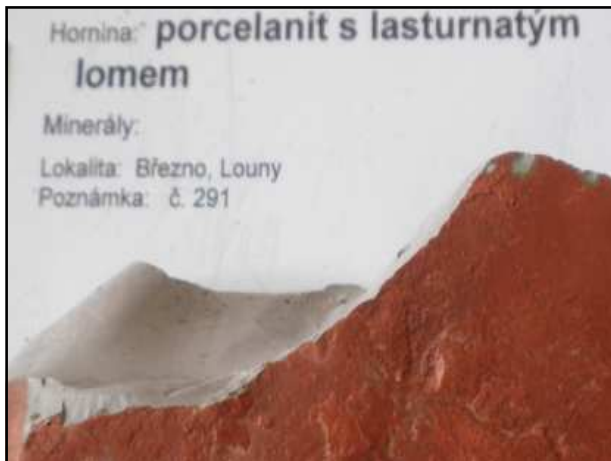
1. Série kontaktních facií (nízké tlaky) Contact Facies Series
2. Série facií Abukuma nebo Buchan (nízké tlaky regionální)
3. Série facií Sanbagawa (vysoké-P, střední-T)
4. Série facií Franciská (vysoký-P, vysoká-T)
5. Série facií Barrovienská (střední-P regionální)

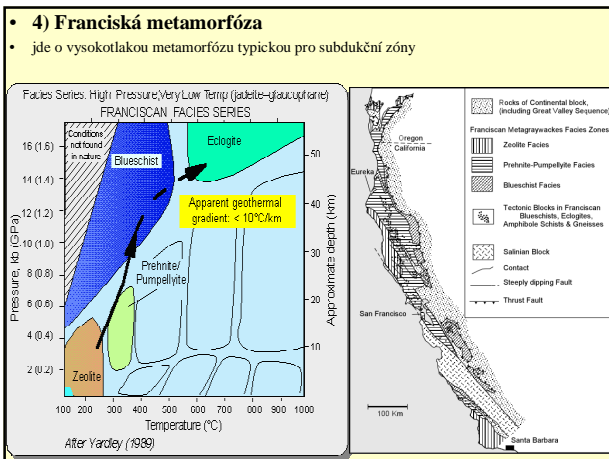
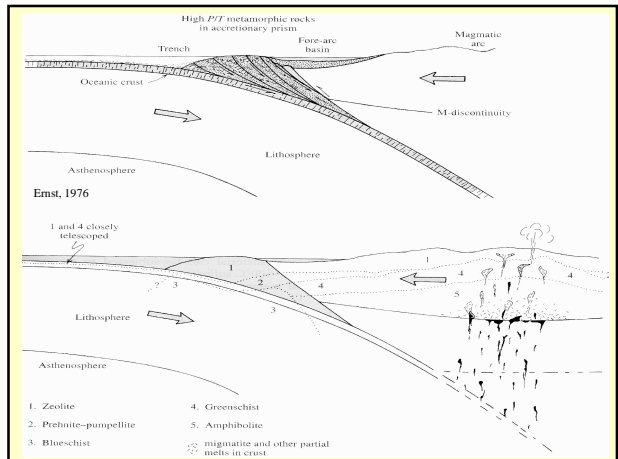
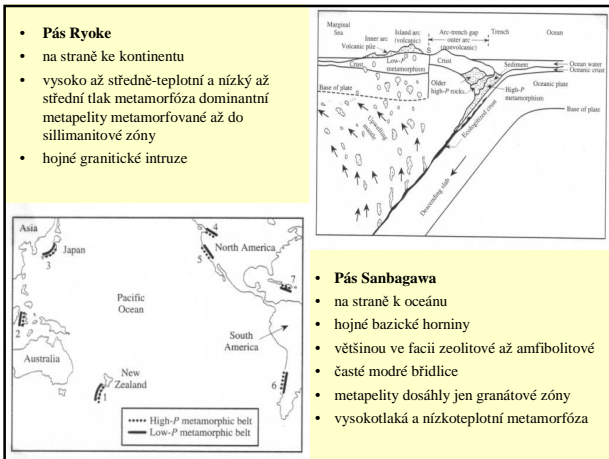
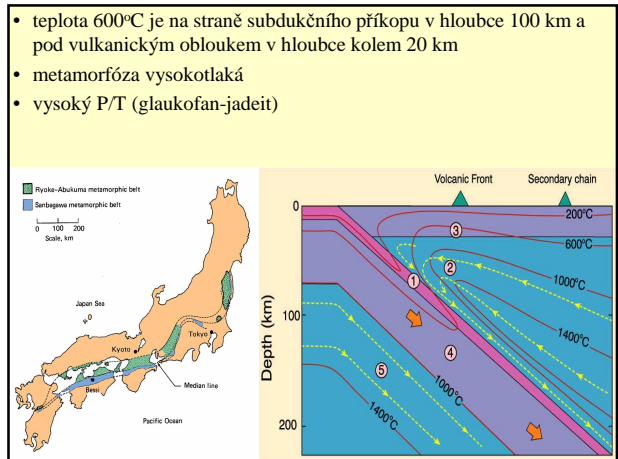
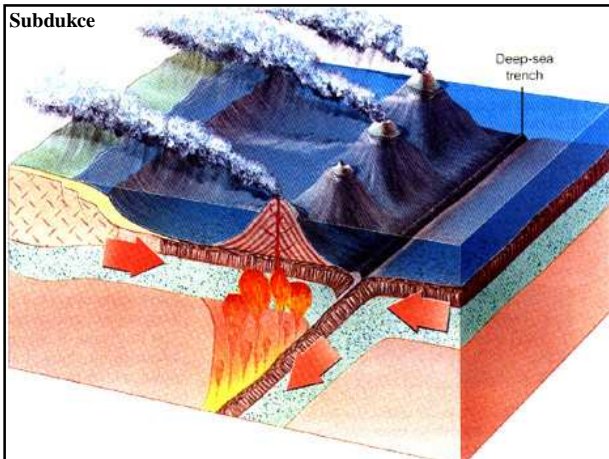

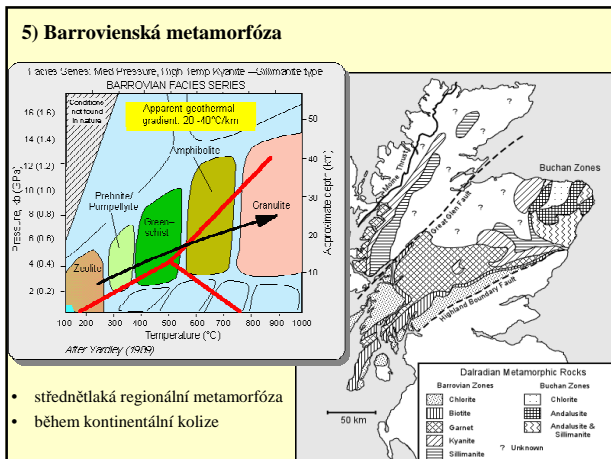
1) Kontaktní metamorfóza

- probíhá za velmi nízkých tlaků
- je způsobena teplem magmatu na povrchu nebo těsně pod ním
- nízký P/T (andalusit-sillimanit)
- malý rozsah (závisí hlavně na velikosti magmatického tělesa)
- časté projevy metasomatózy (kontaktní skarny).

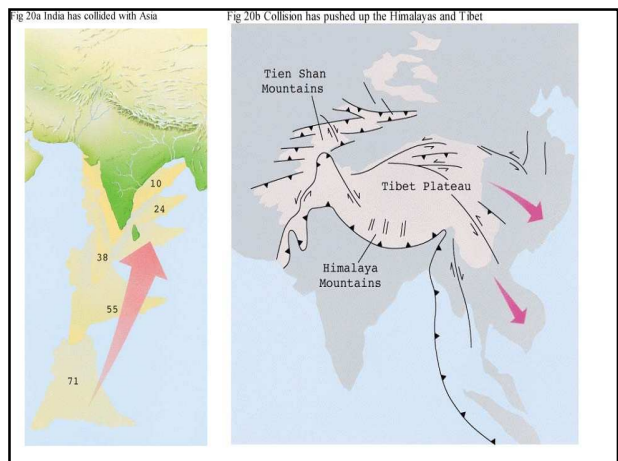
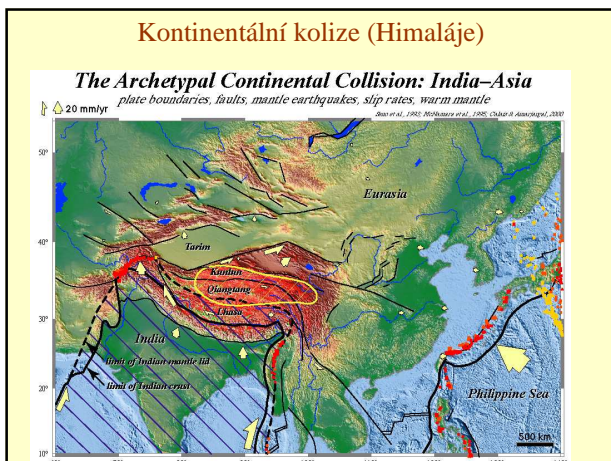
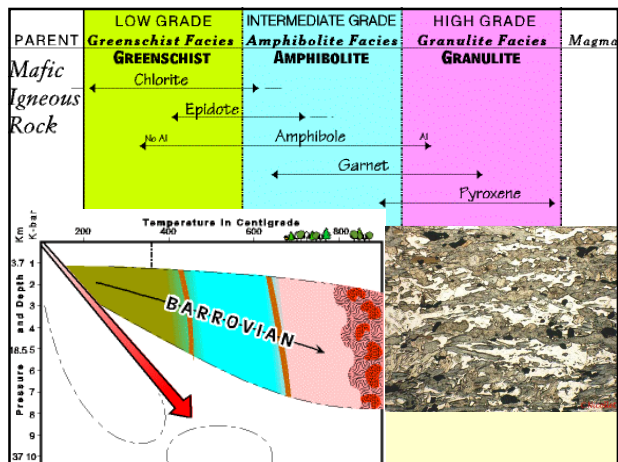
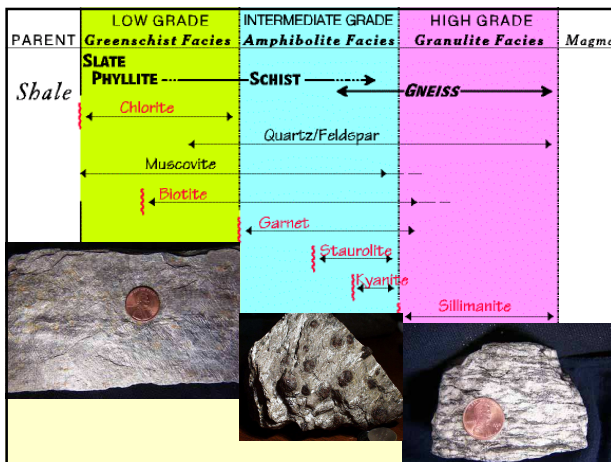

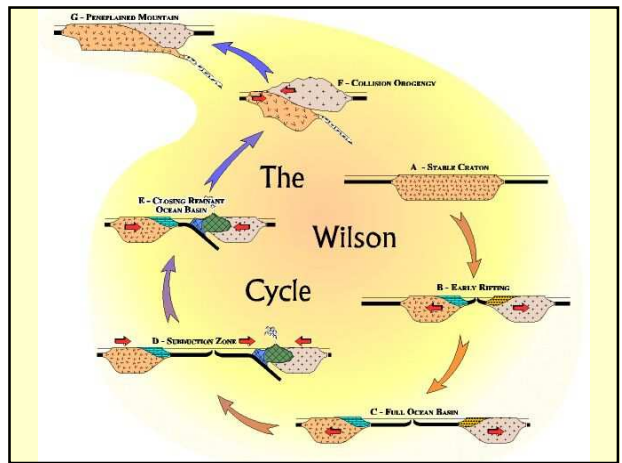
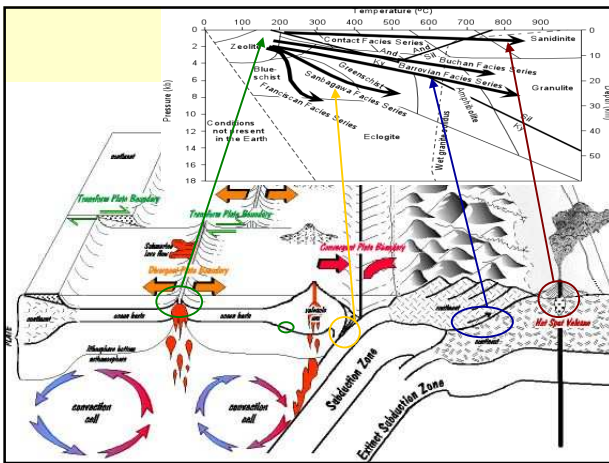
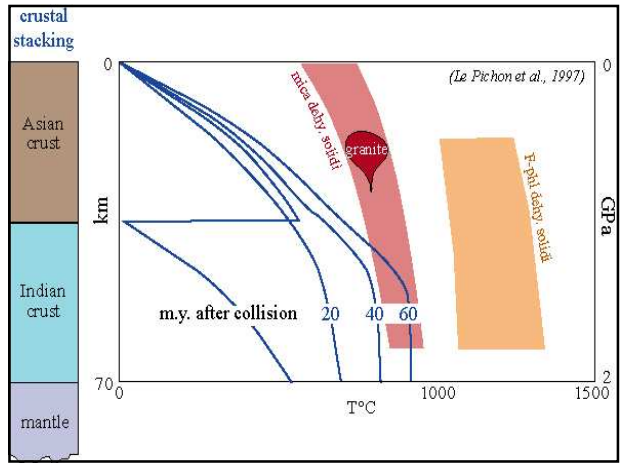
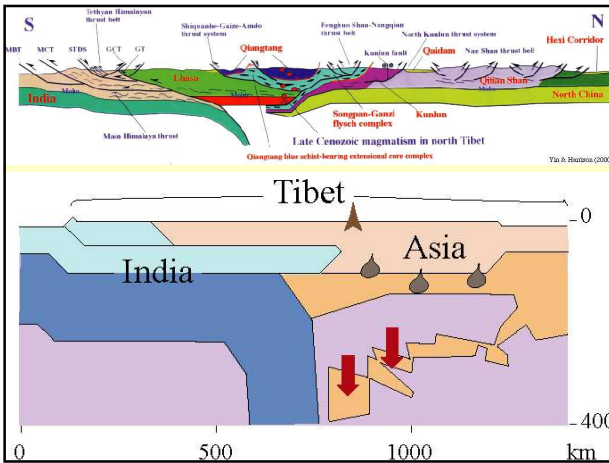
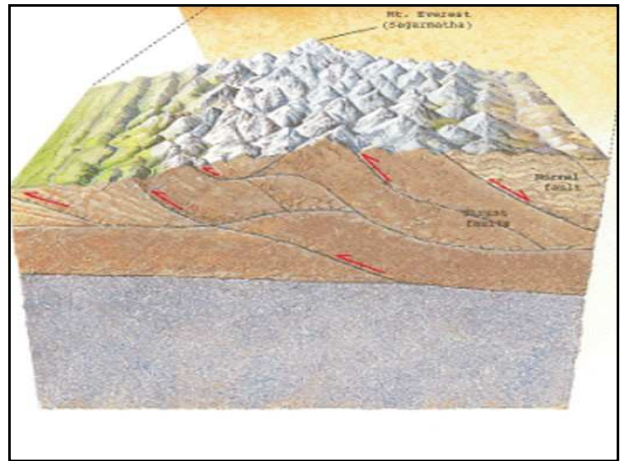
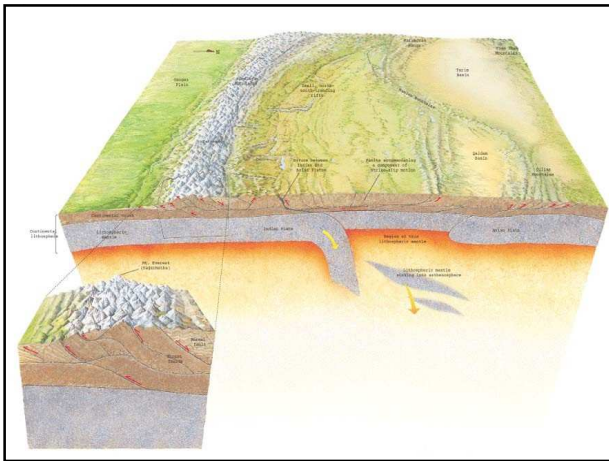

Regionální - orogenní pásma

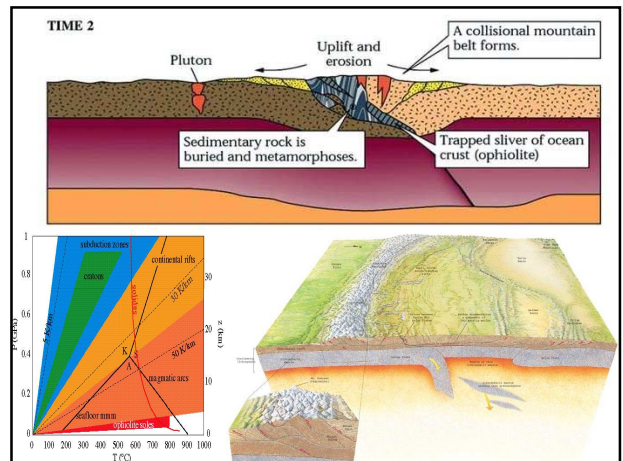
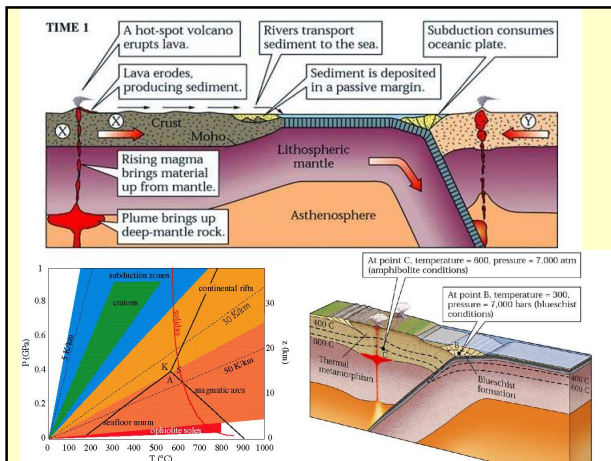
- **MP/LT-HT** barrovienská metamorfóza
- Chl-Bt-Grt-St-Ky-Sill
- *série kyanit-sillimanit, střední poměr P/T*
- sed. břidlice ⇒ **břidlice** ⇒ **fvlit** ⇒ **svor** ⇒ **rula**

- ▶ **Chloritová zóna:** (chlorit, muskovit, křemen, albit)
- ▶ **Biotitová zóna:** (biotit, chlorit, muskovit, křemen, albit)
- ▶ **Granátová zóna:** (almandin, biotit, chlorit, muskovit, křemen, albit nebo oligoklas)
- ▶ **Staurolitová zóna:** (staurolit, biotit, muskovit, křemen, granát a plagioklas)
- ▶ **Kyanitová zóna:** (kyanit, biotit, muskovit, křemen, plagioklas, granát a staurolit)
- ▶ **Sillimanitová zóna:** (sillimanit, biotit, muskovit, křemen, plagioklas, granát a někdy staurolit)

Literatura

- Dudek, A. - Fediuk F. - Palivcová M. (1962): Petrografické tabulky
- Hejtmán, B. (1962): Petrografie metamorfovaných hornin
- Konopásek, J. - Štípská P. - Klápková H. - Schulmann K. (1998): Metamorfni petrologie
- Naprostá většina obrazového materiálu pochází z celé řady internetových stránek věnujících se metamorfni petrologii